

עכו וביירות – זיקה מעבר לחוק הישראלי

אמיר מחול¹

שמחנו כי הסופר היצירתי עלאאי חליחל קבל פרס פסטיבל "בירות 39" כאחד מטובי הסופרים הערבים הצעירים. זוהי הכרה ראויה בסופר ראוי. בנוסף לערכו הספרותי, הפרס הינו בעל ערך סגולי וסמלי, בהיותו מדגיש את הקשר הפעיל עם העולם הערבי, שנבצר מפלסטיני 48 לקיימו במשך עשורים. עלאאי זכה בערך הסמלי של הפרס ברגע שקבל אותו, וכך זכה חלק זה של העם הפלסטיני באותו ערך. אני גם מברך את עלאאי על נסיעתו לביירות, עיר שכל פלסטיני כאן משתוקק לבקר בה.

עם זאת, החלטתו של הסופר לפנות דרך מרכז עדאלה אל בית המשפט הישראלי העליון בבקשה לקבל היתר לנסוע לביירות עוררה בעייתיות פוליטית. והיא התעצמה לאור החלטת בית המשפט להתיר את הנסיעה, היות וזה עניין ציבורי ולא פרטי בלבד.

לפני ההתייחסות לגופו של עניין, חשוב להדגיש כי הסופר עלאאי חליחל הצליח באופן בולט ומהיר להוציא יצירה ספרותית משמעותית, והפך לפיגורה ספרותית ותרבותית מבריקה שהגיעה עד בירות ולכל רחבי המולדת הערבית. מילותיו הצליחו להגיע מעבר לגבולות שחסמו אותו. בנוסף, מרכז עדאלה הוא אחד מארגוני זכויות האדם הפעילים ביותר בעולם הערבי, בעל אמינות גבוהה ברמה הבינלאומית. הסופר והמרכז משוכנעים כי הזיקה בין עכו לביירות היא זיקה טבעית מוגנת על ידי זכויות העמים והאומות.

בחזרה לשאלה המרכזית, קיימת בעייתיות בכך שפלסטיני מ-48 שרוצה להיות בקשר פעיל עם העולם הערבי, יבקש כי בית משפט ישראלי יתיר לו את מה שלא התיר שר ישראלי או ממסד בטחוני. כי, מבחינה מהותית, הפלסטיני מרשה לישראל לקבוע בעניין זיקתו הטבעית לאומתו הערבית.

הגעה לביירות על ידי מאבק משפטי ישראלי גורמת מבוכה גם לנו וגם לביירות. בירות רואה בעכו, חיפה ויפו כהמשך טבעי לה, אף אם הקולוניאליזם העולמי בתר אותו והקים את המפעל הקולוניאלי היורש – ישראל. אנו מתייחסים לביירות בהיותה המשך של היסטוריה ארוכה והמשך של חלום יפה שקטעו אותו לפני ששה עשורים, וניסו לכפות על הפלסטיני כאן מרחב חלום שאינו חורג מגבולות המיליטאריזם הישראלי.

שאלת הנסיעה לביירות היא שאלה פוליטית מאוד ורגישה מאוד. השאלה היא על כללי המשחק. כי הכללים כאן הם המהות עצמה. בנוסף, ישראל מביטה עלינו מעבר לצוהר הפוליטי ולא המשפטי הטהור כאילו הוא מחוץ לפוליטיקה. היות ולפנייה המשפטית יש השלכות על הזכות הכוללת לקיום קשר פעיל בין העם הפלסטיני במולדת ובפזורה והעמים הערבים, אז היה ראוי יותר לא לפנות אל מערכת המשפט הישראלית. האמת היא שהמבוכה הגדולה טמונה בכך שבית המשפט הישראלי התיר את נסיעת הסופר ולא דחה אותה. כי ברגע שנתן את ההיתר הוא יצג אינטרס ישראלי וקריטריון שיעשה בו שימוש כדי לרדוף כל פלסטיני שלא יבקש היתר לנסוע. למעשה, בית המשפט יצא מנצח במשוואה זו כי הוא קבל את הסמכות להיות, במקרה הטוב ביותר, בורר בין ישראל לבין "האזרח" הפלסטיני, כאילו שבית המשפט הוא צד שלישי שקובע את המותר ואת האסור בקשרי העמים והאומות.

מקרה זה שונה מפנייה לבית המשפט נגד "צו מנהלי" נגד פלסטיני אזרח ישראל שמדינת ישראל אוסרת עליו יציאה מהארץ באופן גורף. אישית, גם במקרה כזה איני רואה תועלת בפנייה למשפט, כי הוא משפט עוין ואחת הזרועות החשובות של המשטר הישראלי באשר להצדקת דיכוי הפלסטיני. אך אם נעשה בו שימוש בשביל הפעלת לחץ מדיני על המדינה ועל שמה בעולם אז אפשר להשתמש בו כדבר לגיטימי ומקובל, אם כי קיימת כאן מחלוקת. אבל אם אנו פונים למשפט הישראלי בכדי להתיר ל-"אזרח" לנסוע לביירות, אז תהיה לעמדתנו השלכות על כל הפלסטינים ב-48 וגם על בירות. עלינו לקיים קשר זיקתי פעיל עם העולם הערבי

¹ הכותב הוא מנכ"ל "איתגיאה" – איחוד עמותות ערביות

בנוסף, הפנייה לבית משפט ישראלי בעניין זה ומינויו כבעל המילה האחרונה, שונה מהותית מפנייה במקרים אחרים כמו איסור אל השתתפות מפלגות בבחירות לכנסת. ללא קשר לעמדה כלפי השתתפות בבחירות לכנסת, פנייתה של מפלגה לבית המשפט העליון בכדי לבטל החלטה של ועדת הבחירות המרכזית שמנעה את השתתפות המפלגה בבחירות, הינה התנהגות לגיטימית שמתבססת על קריטריון שונה מהנסיעה ללבנון. אין כאן סטנדרטים כפולים, כי ההשתתפות וההתמודדות בבחירות לכנסת הן במסגרת החלטתה הפוליטית של המפלגה, ובמסגרת גבולות האזרחות. במקביל, הקשר של פלסטיני 48 עם העולם הערבי קיים מחוץ לגבולות האזרחות הישראלית, כי זהו קשר בין עמים ואומות בהתבסס על הזכות הטבעית והחוק הבינלאומי.

זכותו של הסופר לנסוע לבירות ככל שירצה, וזכותה של בירות – וחשוב יותר, חובתה – לקבל את פניו ואת פני פלסטיני 48, אך חובתנו אנו היא לקיים קשר זה באופן ישיר ומעל החוק הישראלי. בסופו של דבר, לא נצליח לשבור את החוק הישראלי אלא על ידי אתגר זה, מתוך אמונה כי זכותנו לבקר בבירות ולהיות בקשר פעיל עם העולם הערבי ואנו נחליט לממש אותו בנסיבות הראויות לנו.

זו אינה עמדה חדשה, אלא אחד העקרונות הלאומיים שבני עמינו ב-48 מאמצים זה עשרות שנים. החוק הישראלי נהג למנוע כל מפגש בכל מקום בעולם עם אש"ף בשנות השבעים והשמונים במאה הקודמת. אך המפגשים לא פסקו, אם באופן פומבי או לא פומבי כאחד. עם זאת, הייתה החלטה פוליטית לא לפנות למשפט הישראלי בבקשה להיפגש עם אש"ף, כי זיקתנו לעמנו בכל מקום, ולמולדתנו וזכותנו בה, וזכות הפליטים והעקורים, וזיקתנו לאומה הערבית – הינם דברים שאנו מממשים מעל לחוק הישראלי, ואיננו מפקידים אותם בידיו. זוהי עמדה שהתקבלה על ידי כל התנועות הפוליטיות, בתוך ועדת המעקב העליונה והוועד העממי להגנה על החירויות, שהודגשה בראש גלי ובקול ברור במסגרת כנסי "האתגר וההישארות" שמתקיימים בימים אלה, והיא גם עמדה שאנו מממשים בפעילות החברה האזרחית ואיחוד העמותות "איתגיא".

הקשר הישיר בינינו לבין העולם הערבי הוא זכות שאנו מממשים במסגרת ההתנגדות לנורמליזציה של ישראל, על אף המחיר שחוקה הדכאני גובה מאתנו. אך אם תהפוך לקשר שאנו מקבלים את הזכות עליו מהמשפט הישראלי אז הוא יהיה בעייתי. היא גם מבטאת את האופן שבו העולם הערבי רואה אותנו ואת המציאות הכפויה. הלגיטימיות של הקול הפוליטי של פלסטיני 48 בעולם הערבי, מבוסס גם על קשר ישיר זה על אף המחיר. זהו מחיר ראוי לשלמו, אם על ידי שימוש בזכות להימנע מלנסוע תחת תנאי ישראלי כלשהו, או קיום הקשר הפעיל ואז להתעמת עם החוק, המשפט, הממסד הביטחוני והתקשורת הישראליים כחלק מניהול המאבק עם המציאות הקולוניאלית הכפויה. אז נתעמת עם החוק הישראלי בעזרת החוק הבינלאומי. התפקיד החשוב כאן תמלא הפעילות העממית וההגנה על החירויות והזכות לקיים קשר פעיל עם העולם הערבי כולו. אז שאלת הפרט הופכת לאחריות הקולקטיב – אחריות ההמונים העממיים.

לסיכום, הנוסחה הטובה ביותר, בעיניי, היא שלא לאפשר לבית משפט ישראלי לקבוע בעניינים שהם במסגרת זכותו של הפלסטיני להגדרה עצמית, וההיעזרות בנוסחה של ניהול המאבק והשימוש בזכות בנסיבות הנראות נכונות לפלסטיני. אני משוכנע כי בירות תעריך את זה מאוד ותפתח את שעריה לרווחה.